

Dawid Pieniężny*

**RELIGIJNE DETERMINANTY
PREFERENCJI WYBORCZYCH POLAKÓW
W WYBORACH PARLAMENTARNYCH
W 2023 ROKU**

Streszczenie

Wobec bardzo silnego akcentowania kwestii rewizji stosunków państwa i Kościoła katolickiego w Polsce w kampanii wyborczej przed elekcją parlamentarną 2023 roku, wśród elektoratów i przedstawicieli największych partii politycznych wybory te mogły stać się starciem cywilizacyjnym, bowiem wyłoniona w nich nowa większość parlamentarna miała zdecydować o kształcie owych relacji. Celem niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy kwestie religijne determinowały preferencje wyborcze w polskim społeczeństwie. Autor udziela odpowiedzi na to pytanie dzięki analizie statystycznej autorskiego badania ilościowego przeprowadzonego na reprezentatywnej grupie wyborców oraz dzięki analizie historycznych danych zgromadzonych w raportach Centrum Badania Opinii Społecznej.

Słowa kluczowe: zachowania wyborcze, wybory parlamentarne, religia

Wstęp

Mimo zdecydowanej rewizji stosunku społeczeństwa do Kościoła katolickiego w Polsce i coraz mniejszego znaczenia tej instytucji dla Polaków¹, nie sposób nie zauważyć, że wciąż duże grupy społeczne czują ogromne przywiązanie do tradycji i istotnej roli Kościoła w świecie

* Uniwersytet Wrocławski. e-mail: dawid.pieniezny@uwr.edu.pl, ORCID: 0000-0003-3528-1351.

¹ Zob. I. Borowik, *Przemiany religijne w Polsce na tle transformacji w Europie Środkowo-Wschodniej i globalizacji* [w:] *Globalny i lokalny wymiar religii. Polska w kontekście europejskim*, red. I. Borowik, A. Górny, W. Świątkiewicz, Kraków 2016, s. 10–12; A. Fordoński, *Katolicyzm jako czynnik polaryzujący w głównych konfliktach światopoglądowych w Polsce w latach 1989–2011*, Toruń 2021, s. 324–350; J. Mariański, *Kościół katolicki w Polsce w kontekście społecznym. Studium socjologiczne*, Warszawa 2018, s. 29–84.

i kraju. Polskę wciąż można uznawać za kraj katolicki². Można nawet zaryzykować twierdzenie, że dla znacznego odsetka społeczeństwa polityczna opinia Kościoła katolickiego ma duże znaczenie w czasie podejmowania decyzji wyborczej i na odwrót – stosunek określonego ugrupowania do Kościoła katolickiego i jego roli w kraju może mieć znaczenie dla oddania na nie bądź nie swojego głosu wyborczego.

Celem niniejszego artykułu jest wykazanie, czy w wyborach parlamentarnych w Polsce w 2023 roku czynnik religijny³ miał znaczenie dla wyborców, determinując ich postawy i przekonania, czy też był on nieznaczący lub tylko pomocniczy przy wyborze określonego ugrupowania. Aby zrealizować cel pracy, autor stawia następujące pytania badawcze: 1) Czy istnieją historycznie ugruntowane zależności wiążące religię z preferencjami wyborczymi Polaków? 2) Jakie czynniki miały kluczowe znaczenie dla wyborców przy podejmowaniu decyzji w wyborach parlamentarnych w 2023 roku? 3) Czy opinia Kościoła katolickiego była ważnym czynnikiem wpływającym na kształtowanie preferencji wyborczych w badanej elekcji? 4) Czy rywalizacja wyborcza w roku 2023 była starciem, które można nazwać cywilizacyjnym, czy też elekcja ta nie powinna wnieść większych zmian w relacjach państwa z Kościołem katolickim w Polsce?

Autor zastosował dualizm metodologiczny. W pierwszej części pracy posłużono się metodą *desk research*, wskazując historyczne uwarunkowania znaczenia religii dla preferencji wyborczych Polaków. W drugiej części niniejszego artykułu dzięki analizie statystycznej zaprezentowano wyniki autorskiego badania ilościowego, które zostało przeprowadzone po wyborach parlamentarnych w 2023 roku na reprezentatywnej grupie dorosłych wyborców.

Historyczne uwarunkowania wpływu religii na preferencje wyborcze Polaków

Uprawnione wydaje się założenie, że osoby wierzące powinny mieć dobre zdanie o Kościele, domagając się ustawodawstwa zgodnego z jego nauką, a przez to decydować się na poparcie konserwatywnych świato-

² Badania Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego, Centrum Badania Opinii Społecznej, jak również wydawany corocznie przez Główny Urząd Statystyczny *Mały Rocznik Statystyczny Polski* pokazują, że choć religijność Polaków spada, to wciąż odsetek katolików jest niezwykle wysoki, wręcz dominujący. Zob. np. Centrum Badania Opinii Społecznej, *Religijność Polaków w ostatnich 20 latach*, Komunikat z badań nr 63/2020, Warszawa 2020.

³ Rozumiany w tej pracy jako stosunek popieranej przez respondentą partii do Kościoła katolickiego lub stosunek Kościoła katolickiego do popieranej partii.

poglądowo ugrupowań. Intuicyjnie należy przyjąć, że wybór ugrupowania, którego program jest zgodny z nauką głoszoną przez religię, wraz z poszanowaniem jej roli w państwie, byłby ruchem naturalnym dla osób utożsamiających się z tą religią. By zweryfikować tę tezę, należy przeanalizować wyniki raportów Centrum Badania Opinii Społecznej w zakresie badań ilościowych⁴. Autor poddaje analizie owe raporty od 2005 roku, a więc pierwszej elekcji parlamentarnej, w której o władzę rywalizowały ze sobą Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska.

W sierpniu 2005 roku elektorat Prawa i Sprawiedliwości w sprawach dotyczących wiary i religii charakteryzowany był następująco: „Poglądy zwolenników PiS na temat miejsca Kościoła w państwie i prawnej regulacji przerywania ciąży nie odbiegają wyraźnie od opinii ogółu społeczeństwa. Mimo że jest wśród nich nieznacznie więcej niż przeciętnie osób akceptujących zaangażowanie Kościoła w sprawy państwa i jego politykę (14%), jednak zdecydowana większość (78%) akceptuje rozdział Kościoła od państwa. Zwolennicy PiS, podobnie jak większość pozostałych elektoratów, częściej prezentują w sprawie aborcji stanowisko restrykcyjne (52%) niż liberalne (26%)⁵. Charakterystyka wyborców Platformy Obywatelskiej była następująca: „Poglądy zwolenników PO na rolę Kościoła w życiu publicznym oraz ich stanowisko w kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży są bliskie opiniom przeciętnego Polaka. Sympatycy tej partii wyraźnie zatem opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa (84%). Częściej popierają restrykcyjne przepisy w sprawie aborcji (48%) niż liberalne (28%)”⁶. Raport ten pokazuje jasno, że w 2005 roku poglądy elektoratów obu partii na wskazywane istotne kwestie religijne były niemal identyczne.

Cztery lata później, w 2009 roku, charakterystyka elektoratu PO w badanym zagadnieniu była następująca: „Sympatycy PO nieco wyraźniej niż ogół badanych opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa (90%). Ich poglądy na temat prawnej regulacji aborcji są nieco bardziej liberalne niż przeciętnie. Odsetek zwolenników legalizacji aborcji (31%) jest wśród nich zbliżony do odsetka osób popierających jej prawny zakaz (33%)”⁷, a charakterystyka wyborców PiS była taka: „Zwolenników tej formacji łączą i odróżniają od sympatyków pozosta-

⁴ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji – Centrum Badania Opinii Społecznej (Dz.U. 1997, nr 30, poz. 163).

⁵ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Potencjalne elektoraty o istotnych kwestiach społeczno-politycznych*, Komunikat z badań nr BS/130/2005, Warszawa 2005, s. 11–12.

⁶ *Ibidem*, s. 10.

⁷ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty głównych partii politycznych: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr BS/183/2009, Warszawa 2009, s. 8.

łych ugrupowań przede wszystkim opinie w kwestiach ideologicznych, dotyczące miejsca Kościoła w życiu publicznym, prawnej regulacji aborcji oraz lustracji. Choć zdecydowana większość sympatyków PiS (70%) akceptuje zasadę rozdziału Kościoła od państwa, znacząco więcej niż w elektoratach innych partii jest wśród nich zwolenników angażowania się tej instytucji w sprawy państwa i jego politykę (20%). Wyborcy PiS zajmują zdecydowanie bardziej restrykcyjne stanowisko niż elektoraty pozostałych ugrupowań w kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży. Dwie trzecie z nich (66%) opowiada się za prawnym zakazem aborcji, a zaledwie 15% uważa, że przerywanie ciąży powinno być legalne⁸. Już to badanie pokazuje sporą ewolucję poglądów obu elektoratów. Zwolennicy PiS zdecydowanie częściej niż wyborcy PO opowiadają się za zaostrzeniem prawa dotyczącego możliwości legalnego przerywania ciąży oraz zdecydowanie w większym odsetku widzą miejsce dla Kościoła katolickiego w życiu publicznym.

W 2012 roku zróżnicowanie elektoratów obu największych partii było jeszcze większe. Jak wskazuje raport CBOS: „Nieodłącznym elementem identyfikacji z partią Jarosława Kaczyńskiego pozostaje stosunek do wiary i intensywność praktyk religijnych. Im większa religijność badanych, częstsze uczestnictwo w praktykach religijnych, tym częstsze deklaracje poparcia PiS w wyborach. Do zwolenników PiS zalicza się prawie co drugi respondent praktykujący kilka razy w tygodniu (46%) i zaledwie 7% badanych w ogóle niepraktykujących⁹. Jeśli zaś chodzi o PO, sytuacja była zgoła odwrotna. „Do jej zwolenników znacznie częściej zaliczają się osoby niepraktykujące (33%) bądź jedynie sporadycznie uczestniczące w praktykach religijnych (35%) niż głęboko religijne – praktykujące kilka razy w tygodniu (17%)”¹⁰. Już od 2012 roku widoczne są istotne różnice wśród wyborców dwóch największych partii politycznych w Polsce. Dotyczą one zasad wyznawanej religii i praktyk religijnych.

Potwierdzeniem tego stanu rzeczy jest raport CBOS z 2016 roku, który wskazuje, że wyborcy PiS „zdecydowanie częściej niż wyborcy pozostałych ugrupowań skłonni są dostrzegać potrzebę obecności religii w życiu publicznym. Dwie piąte spośród nich (40%) zgadza się z opinią, że polityka i życie publiczne powinny opierać się na Dekalogu i wartościach religijnych”¹¹. Wyborcy PO byli innego zdania. „Zdecydowana

⁸ *Ibidem*, s. 8–9.

⁹ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty głównych partii politycznych*, Komunikat z badań nr BS/80/2012, Warszawa 2012, s. 4.

¹⁰ *Ibidem*, s. 3.

¹¹ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty partyjne: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr 95/2016, Warszawa 2016, s. 9.

większość zwolenników tej partii (82%) uważa, że religia to sprawa prywatna, a wartości religijne nie powinny manifestować się w sferze publicznej¹². Jest to potwierdzenie i pogłębienie uwarunkowania zauważalnego wyrażnie od 2012 roku.

W 2019 roku wyborców PiS wydawało się cechować jeszcze większe poczucie bliskości z Kościołem katolickim. Aż 66% z nich dostrzegало potrzebę silnej współpracy państwa z Kościołem, a 81% było przeciwnych związkom osób tej samej płci¹³. Wyborcy PO radykalizowali się w przeciwnym kierunku. Aż 62% tych wyborców deklarowało odrzucenie konkordatu, a 55% było zwolennikami zawierania związków partnerskich przez osoby homoseksualne¹⁴. Rok 2022 nie przyniósł przełomu, a utrwalone w społeczeństwie przekonania, zgodne z preferencjami wyborczymi, pogłębiły się i zradykały jeszcze bardziej¹⁵.

Warto zauważyć, że w ciągu 18 lat, między 2005 a 2023 rokiem, poglądy elektoratów Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej na kwestie religijne ewoluowały bardzo mocno. Oba ugrupowania w 2005 roku cechowały się wysokim umiarkowaniem i były bardzo blisko względem siebie. Obecnie zarówno w programach partii, jak i w wypowiedziach ich elektoratów widać znaczącą zmianę – PiS w kierunku konserwatywnym, a PO w kierunku liberalnym. Ta analiza wskazuje trafność pytania: Czy wybory w 2023 roku można uznać za starcie cywilizacyjne?

Wybory parlamentarne 2023 – starcie cywilizacji?

Wybory parlamentarne w Polsce w 2023 roku były niezwykle interesującym starciem ugrupowań politycznych cechujących się silną polaryzacją oraz znaczącymi różnicami w wizji gospodarczego i światopoglądowego rozwoju państwa¹⁶. W prezentowanym artykule autor zamierza skupić się na światopoglądowym aspekcie różnic politycznych między ugrupowaniami, bowiem klasyczny podział partii politycznych w Polsce na prawicowe

¹² *Ibidem*, s. 11.

¹³ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty 2019: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr 124/2019, Warszawa 2019, s. 8.

¹⁴ *Ibidem*, s. 9–10.

¹⁵ Zob. Centrum Badania Opinii Społecznej, *Postawy wobec obecności religii i Kościoła w przestrzeni publicznej*, Komunikat z badań nr 3/2022, Warszawa 2022, s. 3–8.

¹⁶ Zob. J. Cichocki, K. Wigura, P. Musiałek, *Polaryzacja rzeczywista czy symboliczna?*, „Więź”, 2020, nr 3; Z. Zagala, *Od podziału postsolidarnościowego do polaryzacji. (Krótkie) studium relacji między Prawem i Sprawiedliwością a Platformą Obywatelską i ich wyborcami*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 2023, nr 3.

i lewicowe, czy konserwatywne i liberalne jest niezwykle kłopotliwy¹⁷. Przykładem tego zjawiska będzie Prawo i Sprawiedliwość, które – choć uznawane za konserwatywne – stosuje gospodarcze praktyki socjalizmu¹⁸. Ocena ugrupowań w Polsce dokonywana jest więc na płaszczyźnie tylko aksjologicznej, co daje nie tylko poprawne wyobrażenie, ale również odpowiada na pytanie, czy wybory te były starciem cywilizacyjnym.

Walka o wygranie owej elekcji toczyła się między konserwatywnym światopoglądowo Prawem i Sprawiedliwością a uznawaną za liberalną w tym aspekcie Platformą Obywatelską. Ugrupowania te dzieliło niezwykle wiele kwestii aksjologicznych, takich jak stosunek do aborcji czy legalizacji par homoseksualnych. Gdy dodać do tego fakt silnego związku Prawa i Sprawiedliwości z Kościołem katolickim oraz postulat całkowitego rozdzielenia sfery *sacrum* od sfery państwa¹⁹, powstaje wrażenie, że wybory te były starciem, które odpowie na pytanie, czy obowiązujący system wartości z istotną rolą Kościoła w państwie przetrwa, czy też ustąpi miejsca nowemu, postulującemu ograniczenie roli Kościoła katolickiego w Polsce wyłącznie do sfery życia religijnego.

Warto podkreślić, że kwestie stosunków państwa z Kościołem katolickim były podnoszone bardzo wyraźnie w kampanii wyborczej. Prym w walce o zmianę owych stosunków wiodła właśnie Platforma Obywatelska oraz Zjednoczona Lewica, domagając się usunięcia lekcji religii ze szkół, a nawet zaprzestania praktyk polegających na obecności polityków na uroczystościach kościelnych²⁰. Po raz pierwszy po 1989 roku kwestia religijna, czy raczej kwestia określenia i zrewidowania roli Kościoła w państwie stała się jednym z kluczowych tematów kampanii wyborczej, a postulaty o totalnej zmianie charakteru tych relacji spowodowały, że rywalizację tę można uznać za starcie cywilizacji.

Metodologia i opis badania

Analiza przeprowadzona w tej pracy wskazuje, że wybory parlamentarne w 2023 roku były starciem niezwykle ważnym dla określenia roli i miejsca Kościoła katolickiego w Polsce. W związku z tym stosunek tej

¹⁷ W. Wojtasik, *Lewica i prawica w Polsce: aspekty ekonomiczno-społeczne*, Sosnowiec 2011.

¹⁸ A. Siewierska-Chmaj, *Religia a polityka. Chrześcijaństwo*, Warszawa 2013, s. 42–45.

¹⁹ Całość aksjologicznych różnic programowych między obiema partiami zob. P. Zarembo, *PiS i PO różnią się... Właściwie czym się różnią?*, gazetaprawna.pl, <https://www.gazetaprawna.pl> (12.05.2024).

²⁰ Zob. Czarnek: wyrzucanie religii ze szkół to dechrystianizacja Europy, noizz.pl, <https://noizz.pl> (12.04.2024).

instytucji do różnych partii politycznych oraz stosunek komitetów wyborczych do Kościoła mogą być czynnikami mającymi duże znaczenie dla kształtowania preferencji wyborczych. By zweryfikować to założenie, autor przeprowadził analizę statystyczną autorskiego badania ilościowego.

Prezentowane badania ilościowe zostały przeprowadzone z wykorzystaniem papierowego kwestionariusza ankiety. Okres badania obejmował czas od grudnia 2023 do kwietnia 2024 roku. Badanie zrealizowano na ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie Polaków, dobranej w sposób kwotowo-warstwowy ($N = 1069$). Badana populacja została podzielona w sposób kompletny i rozłączny na warstwy, które stanowiły województwa. Procedurą doboru kwotowego objęto następujące zmienne: płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania (wieś – miasto). Odsetek każdej z tych zmiennych w próbie badawczej odpowiadał odsetkowi każdej grupy w całej populacji, wyrażonemu w corocznych publikacjach Głównego Urzędu Statystycznego. W tym badaniu autor korzystał z najnowszych dostępnych wówczas danych, czyli za rok 2022. Badania przeprowadzono metodą bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych na próbie dostępnościowej.

Próbę stanowiło 568 kobiet (52,5%) oraz 508 mężczyzn (47,5%). Zasadnicza dla tego badania była jednak struktura wieku. Prezentowała się ona następująco: 93 (8,7%) osoby znajdowały się w przedziale wiekowym 18–24 lata, 173 (16,2%) osoby w przedziale wiekowym 25–34 lata, 212 (19,8%) respondentów to osoby w wieku 35–44 lat, 178 (16,7%) respondentów znajdowało się w przedziale wiekowym 45–54 lata, 159 (14,9%) osób w przedziale wiekowym 55–64 lata, a 254 (23,8%) respondentów stanowili wyborcy w wieku 65 lat i więcej. W badanej próbie znalazło się 34,5% wyborców Prawa i Sprawiedliwości, 29,1% osób głosujących na Koalicję Obywatelską, 17,6% wyborców Trzeciej Drogi, 9,9% popierających Nową Lewicę oraz 7,6% wyborców Konfederacji.

Wyniki badania

Rozpoczynając analizę, należy wskazać odpowiedzi respondentów na prośbę o wskazanie czynników mających dla nich znaczenie przy podejmowaniu decyzji o oddaniu głosu na określoną partię lub jej kandydata. Autor badania poddał ocenie 8 czynników: program wyborczy partii/kandydata, popularność partii/kandydata, informacje medialne, opinia rodziny i znajomych, opinia lokalnego księdza, prywatne poglądy

polityczne respondentów, stosunek przedstawicieli Kościoła katolickiego do tej partii oraz stosunek tej partii do Kościoła katolickiego. Respondenci zostali poproszeni o ocenę każdego z tych czynników na sześciopunktowej skali, w której 6 oznaczało bardzo duże znaczenie czynnika dla kształtowania preferencji wyborczych, a 1 – brak znaczenia danego czynnika. Wyniki procentowego rozkładu odpowiedzi ukazuje tabela 1.

Tabela 1. Czynniki mające znaczenie dla respondentów przy podejmowaniu decyzji wyborczych, w ujęciu procentowym²¹

Procent wskazań Założenie	Bardzo duże	Duże	Umiarkowane	Małe	Bardzo małe	Nie ma znaczenia
Program wyborczy partii/kandydata	32,3%	37,9%	19,6%	4,7%	2,6%	2,9%
Popularność partii/kandydata	8,2%	26,7%	34,5%	14,2%	6,5%	9,8%
Informacje medialne	10,9%	27,1%	36,5%	11,5%	6,3%	7,8%
Opinia rodziny i znajomych	5,5%	17,4%	26,3%	21,4%	10,1%	19,3%
Opinia księdza w mojej parafii	3,3%	6,1%	12,3%	12,2%	10,7%	55,4%
Moje prywatne poglądy polityczne	54,2%	24,1%	11,9%	2,5%	1,6%	2,7%
Stosunek przedstawicieli Kościoła katolickiego do tej partii	5,4%	12,3%	14,6%	10,6%	8,8%	48,3%
Stosunek tej partii do Kościoła katolickiego	9,4%	17,7%	19,6%	8,7%	8,2%	36,4%

Źródło: badanie własne.

Z zaprezentowanej tabeli wynika jasno, że stosunek Kościoła katolickiego do popieranego ugrupowania oraz odwrotnie – stosunek ugrupowania do tej instytucji nie są kluczowymi czynnikami determinującymi budowanie preferencji wyborczych wśród respondentów. Czynnikiem takimi są bowiem prywatne poglądy polityczne, jakie mają wyborcy, oraz w mniejszym stopniu: programy wyborcze, popularność ugrupowań i ich kandydatów oraz informacje medialne.

²¹ Każdy z czynników został poddany ocenie osobno. Suma odpowiedzi w każdym wierszu wynosi więc 100%.

Mimo że respondenci rzadko wskazują na znaczenie Kościoła katolickiego przy podejmowaniu przez nich decyzji wyborczych (17,7% za ważny uznaje stosunek przedstawicieli Kościoła katolickiego do partii, na którą chcą oddać swój głos, a 27,1% stosunek tej partii do Kościoła katolickiego), to warto zweryfikować, jacy wyborcy dominują w przywołanych powyżej grupach. Prezentację korelacji dwóch czynników analizowanych w niniejszym artykule, powiązanych z Kościołem katolickim, a mogących wpływać na kształtowanie preferencji wyborczych, z preferencjami wyborczymi respondentów ukazują tabele 2 i 3.

Tabela 2. Znaczenie stosunku przedstawicieli Kościoła katolickiego do popieranej partii przy podejmowaniu decyzji wyborczych w elektoratach partii politycznych w wyborach parlamentarnych w 2023 roku, w ujęciu procentowym²²

Procent wskazań Komitet wyborczy	Bar- dzo duże	Duże	Umiar- kowane	Małe	Bardzo małe	Nie ma znacze- nia
Prawo i Sprawiedliwość	13,4%	28,3%	22,1%	9,5%	7,1%	19,6%
Koalicja Obywatelska	0,7%	4,0%	9,6%	6,6%	9,6%	69,5%
Trzecia Droga	1,8%	10,4%	16,6%	18,4%	7,4%	45,4%
Nowa Lewica	5,4%	5,4%	4,4%	4,4%	7,6%	72,8%
Konfederacja	2,8%	5,6%	9,9%	15,5%	5,6%	60,6%

Źródło: badanie własne.

Tabela 3. Znaczenie stosunku popieranej partii do Kościoła katolickiego przy podejmowaniu decyzji wyborczych w elektoratach partii politycznych w wyborach parlamentarnych w 2023 roku, w ujęciu procentowym²³

Procent wskazań Komitet wyborczy	Bar- dzo duże	Duże	Umiar- kowane	Małe	Bardzo małe	Nie ma znacze- nia
Prawo i Sprawiedliwość	17,1%	32,3%	22,0%	7,8%	4,7%	16,1%
Koalicja Obywatelska	3,7%	8,4%	16,9%	6,3%	10,7%	54,0%
Trzecia Droga	6,7%	12,2%	25,0%	12,8%	10,4%	32,9%
Nowa Lewica	16,3%	19,6%	9,8%	4,3%	7,6%	42,4%
Konfederacja	2,8%	15,5%	15,5%	11,3%	8,4%	46,5%

Źródło: badanie własne.

²² Każdy z czynników został poddany ocenie osobno. Suma odpowiedzi w każdym wierszu wynosi więc 100%.

²³ Każdy z czynników został poddany ocenie osobno. Suma odpowiedzi w każdym wierszu wynosi więc 100%.

Analiza przeprowadzona w ten sposób ukazuje wyraźnie, że wyborcy Prawa i Sprawiedliwości wskazują na istotne znaczenie Kościoła katolickiego dla podejmowania przez nich decyzji wyborczych. Warto odnotowania jest jednak fakt, że choć odpowiedź „nie ma znaczenia” dominuje wśród wyborców wszystkich partii, poza PiS w każdej proponowanej grupie, to można zauważyć, że dla bardzo wielu wyborców Kościół katolicki nie jest czynnikiem obojętnym.

Co bardzo istotne, jest to widoczne zarówno w aspekcie pozytywnym, jak w przypadku wyborców Prawa i Sprawiedliwości, ale również w aspekcie negatywnym, jak w odniesieniu do elektoratu Nowej Lewicy, której aż 35,9% wyborców uważa, że stosunek preferowanej przez nich partii wobec Kościoła katolickiego ma dla nich duże bądź bardzo duże znaczenie. Jest to obserwacja niezwykle ważna z punktu widzenia niniejszego artykułu, bowiem potwierdza, że Kościół katolicki w Polsce w wyborach parlamentarnych w 2023 roku był czynnikiem mogącym determinować lub przynajmniej znacząco wpływać na zachowania wyborcze dużych grup elektoratu.

Zakończenie

Całość przeprowadzonej analizy pozwala wskazać na kilka istotnych naukowo wniosków. Analiza historycznych zależności między religią a preferencjami wyborczymi Polaków uwidocznia, że o ile w 2005 roku wyborcy Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej znajdowali się na podobnej płaszczyźnie ideologicznej, to w 2023 roku elektoraty tych partii stanowiły swoje przeciwieństwo. Zauważalna jest więc zależność, że wraz z upływem kolejnych kadencji parlamentu elektoraty obu partii oddalają się od siebie.

Społeczeństwo polskie staje się coraz bardziej zlaicyzowane. Kościół katolicki to instytucja, której znaczenie słabnie w ostatnich latach. Ugrupowania polityczne coraz częściej podnoszą postulaty dotyczące ograniczenia lub przynajmniej rewizji roli i miejsca Kościoła katolickiego w państwie, a zwłaszcza w sferze publicznej. W związku z przeprowadzoną analizą należy podkreślić, że starcie wyborcze w 2023 roku było pewnego rodzaju starciem cywilizacji, które po raz pierwszy od 1989 roku może znacząco ograniczyć znaczenie Kościoła katolickiego i jego wpływ na życie polityczne.

Analiza przeprowadzona w niniejszym badaniu świadczy, że to prywatne poglądy respondentów oraz programy wyborcze i popularność partii oraz kandydatów, a także informacje medialne, nie zaś stosunek

Kościół katolicki do partii były czynnikami kształtującymi preferencje wyborcze Polaków w wyborach parlamentarnych w 2023 roku. Co jednak istotne, instytucja ta potrafi mobilizować elektorat w sposób pozytywny, co widać w grupie wyborców Prawa i Sprawiedliwości. Jednocześnie należy wskazać, że stosunek Nowej Lewicy do Kościoła katolickiego miał znaczenie dla ponad 35% wyborców tego ugrupowania. To pokazuje, że negatywny stosunek do Kościoła jest dziś również istotnym czynnikiem kształtującym preferencje wyborcze Polaków. Przeprowadzona analiza potwierdza, że w obliczu zmian społeczno-politycznych, które dzieją się w Polsce, Kościół katolicki traci swoją uprzywilejowaną pozycję w państwie.

Bibliografia

- Borowik I., *Przemiany religijne w Polsce na tle transformacji w Europie Środkowo-Wschodniej i globalizacji* [w:] *Globalny i lokalny wymiar religii. Polska w kontekście europejskim*, red. I. Borowik, A. Górny, W. Świątkiewicz, Kraków 2016.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty 2019: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr 124/2019, Warszawa 2019.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty głównych partii politycznych*, Komunikat z badań nr BS/80/2012, Warszawa 2012.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty głównych partii politycznych: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr BS/183/2009, Warszawa 2009.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Elektoraty partyjne: charakterystyka poglądów*, Komunikat z badań nr 95/2016, Warszawa 2016.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Postawy wobec obecności religii i Kościoła w przestrzeni publicznej*, Komunikat z badań nr 3/2022, Warszawa 2022.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Potencjalne elektoraty o istotnych kwestiach społeczno-politycznych*, Komunikat z badań nr BS/130/2005, Warszawa 2005.
- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Religijność Polaków w ostatnich 20 latach*, Komunikat z badań nr 63/2020, Warszawa 2020.
- Cichocki J., Wigura K., Musiałek P., *Polaryzacja rzeczywista czy symboliczna?*, „Więź” 2020, nr 3.
- Czarnek: wyrzucanie religii ze szkół to dechrystianizacja Europy*, noizz.pl, <https://noizz.pl> (12.04.2024).
- Fordoński A., *Katolicyzm jako czynnik polaryzujący w głównych konfliktach światopoglądowych w Polsce w latach 1989–2011*, Toruń 2021.
- Mariański J., *Kościół katolicki w Polsce w kontekście społecznym. Studium socjologiczne*, Warszawa 2018.
- Siewierska-Chmaj A., *Religia a polityka. Chrześcijaństwo*, Warszawa 2013.
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji – Centrum Badania Opinii Społecznej (Dz.U. 1997, nr 30, poz. 163).
- Wojtasik W., *Lewica i prawica w Polsce: aspekty ekonomiczno-społeczne*. Sosnowiec 2011.

Zagała Z., *Od podziału postsolidarnościowego do polaryzacji. (Krótkie) studium relacji między Prawem i Sprawiedliwością a Platformą Obywatelską i ich wyborcami*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 2023, nr 3.

Zaremba P., *PiS i PO różnią się... Właściwie czym się różnią?*, gazetaprawna.pl, <https://www.gazetaprawna.pl> (12.05.2024).

Religious determinants of voter preferences of Poland in the 2023 parliamentary elections

Abstract

With the issue of reviewing the relationship between the state and the Catholic Church in Poland emerging very strongly in the election campaign ahead of the 2023 parliamentary election among the electorate and representatives of the largest political parties, these elections seem to be a clash of civilisations, as the new parliamentary majority that emerges will decide the shape of this relationship. The aim of this article is to answer the question of whether religious issues determined electoral preferences in Polish society. The author provides an answer to this question through a statistical analysis of the author's quantitative survey conducted on a representative group of voters and through an analysis of historical data collected in reports by the Public Opinion Research Centre.

Keywords: voting behaviors, parliamentary elections, religion